

kadınların sadece hayatları ve ilmî-kazâî şahsiyetlerini anlatmakla yetinmeyip verdikleri hükümlerden geniş ölçüde nakiller yapmış olmasıdır. Zira İslâm hukukunun teşekkülünde, Hulefâ-yi Râşidîn dönemi başta olmak üzere, ilk devir hukuk tatbikatının önemli bir yeri vardır. İşte eserde ilk üç asır kadınlarının verdikleri hükümlerden örnekler nakledilerek o devrin hukuk tatbikatı, İslâm hukukunun gelişme seyri, geçirdiği değişiklikler ve bunların sebepleri anlatılmaktadır. Kitap söz konusu dönemlerin siyasî hayatını aksettirmesi bakımından da değerli bir kaynaktır. Kendisi de kadı, aynı zamanda bir edebiyatçı olan Vekî, eserinde şair kadınların bazı şiirlerine de yer vermiş, İsfahânî *Kitâbü'l-Eğâni*'sinde bu şiirlerden faydalanmıştır. Bu niteliklerinden dolayı *Ahbârü'l-kuğât*, sadece hukukçuların değil, tarihçi ve edebiyatçıların da başvurduğu önemli bir eserdir.

Kitabın bilinen iki yazma nüshası Süleymaniye (Turhan Sultan, nr. 223) ve Murad Molla (nr. 1079) kütüphanelerinde bulunmaktadır (bk. Sezgin, *GAS*, I, 376). Bunlardan Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshayı Abdülazîz el-Merâgî üç cilt halinde neşretmiştir (Kahire 1947-1950).

BİBLİYOGRAFYA :

Vekî, *Ahbârü'l-kuğât* (nşr. Abdülazîz el-Merâgî), Kahire 1947-50, I-III; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (nşr. Rızâ-Teceddüd), Tahran 1391/1971, s. 127; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1369-93/1950-73, III, 124; Safedî, *el-Vâfi*, III, 44; *Hediyyetü'l-ârifin*, II, 25; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 225; Sezgin, *GAS*, I, 376; Zirikî, *el-A'lâm*, Kahire 1373-78/1954-59, VI, 347-348.

FAHRETTİN ATAR

AHBÂRÜ'r-RUSÛL ve'l-MÛLÛK

(bk. TÂRİHU'l-ÜMEM ve'l-MÛLÛK).

AHBÂRÜ's-SİN ve'l-HİND

(أخبارالصين والهند)

Süleyman et-Tâcir ve Ebü Zeyd es-Sirâfî adlı iki müslüman seyyah tarafından milâdî IX. yüzyıl ortalarında kaleme alındığı kabul edilen bir seyahatnâme.

Bazı müslüman seyyahların Çin, Hindistan, Horasan ve Arabistan'ın güney kıyıları ile Zengibar ve diğer bazı ülkelere yaptıkları seyahatlerin anlatıldığı, iki bölümden oluşan bu eserin orijinal adı ve müellifleri hakkında yeterli bilgi

bulunmamaktadır. *Ahbârü's-Sîn ve'l-Hind* başlığı ise eserin muhtevasını yansıtmaması sebebiyle sonradan kullanılmaya başlanmıştır. Eser, Marco Polo'nun *il Millione*'sinden önce yazılmış olması bakımından, kendi türünün en önemli örneklerinden biri sayılır (bk. G. Sarton, I, 621).

Eserin 237'de (851) kaleme alınan birinci bölümünde, Süleyman et-Tâcir adındaki bir seyyahın Uzakdoğu'daki gezileri anlatılır. Çin'i ve Hint Okyanusu sahil bölgesinin büyük bir kısmını tanıtan ilk Arapça kaynak olan bu bölümün yazarı hususunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Quatrèmere, eserin bu kısmının Mes'ûdî'ye ait olabileceğini belirtirken J. T. Reinaud, Süleyman et-Tâcir'e ait olduğu kanaatini benimsemiş, G. Ferrand ve Minorsky de aynı görüşü paylaşmışlardır. H. Yule ve P. Pelliot ise Süleyman et-Tâcir'in sadece eserin müellifine bilgi veren kişi olabileceğine dikkat çekmişlerdir (bk. Ch. Pellat, *El² Suppl.* (Fr.), I, 56). Eserin ikinci bölümü diğerinden yaklaşık yetmiş yıl sonra, Süleyman et-Tâcir'in naklettiklerini tamamlamak gayesiyle, müslüman seyyahların gezi notlarından faydalanılarak Ebü Zeyd es-Sirâfî tarafından yazılmıştır. Bu bölümde, 870'te Çin sarayını ziyaret eden İbn Vehb'in seyahatinden de bahsedilmektedir (bk. G. Sarton, I, 571).

Birçok yazar doğrudan ve dolaylı olarak bu kitaptan faydalanmıştır. Nitekim Birünî *Nübez fî Ahbâri's-Sîn ve'l-Hind* adlı eserinde, *Kitâbü Ahbâri's-Sîn*'den faydalandığını ifade etmektedir. Mes'ûdî de Ebü Zeyd es-Sirâfî'yle Basra'da bizzat görüşüp kendisinden bilgi aldığını söylemektedir (bk. *Mürücü'z-zeheb*, I, 145).

Eserin ilk Fransızca tercümesi Eusèbe Renaudot tarafından yapılmıştır (Paris 1718). Tercümesinde esas aldığı orijinal nüshadan hiç bahsetmeyen Renaudot'tan sonra Deguignes adlı bir Fransız araştırmacı *Ahbârü's-Sîn ve'l-Hind*'in Bibliothèque Royale'de (nr. 597) bir nüshasını bulmuş ve 1764, 1788 yıllarında konu ile ilgili olarak iki makale neşretmiştir. Eserin bu nüshası halen Bibliothèque Nationale'dedir (nr. 2281). *Ahbârü's-Sîn ve'l-Hind*'in ilk metin neşrini Langlès yapmıştır (Paris 1811). Bazı bio-bibliyografik kaynaklarda Langlès'nin bu neşrinin başlığı yanlış olarak *Silsiletü't-tevârih* şeklinde geçmektedir (bk. Serkis, I, 1042). J. T. Reinaud da eserin Fransızca şerhli bir tercümesini yapmış ve buna

geniş bir mukaddime ekleyerek iki cilt halinde yayımlamıştır (Paris 1845). Gabriel Ferrand tarafından yapılan bir başka Fransızca tercüme, mütercimnin yirmi iki sayfalık bir giriş yazısıyla birlikte yayımlanmıştır (Paris 1922). Bu tercüme Fuat Sezgin'in organize ettiği *Études sur la géographie arabo-islamique* serisi içinde (II, 453-597) tıpkıbasım şeklinde neşredilmiştir (Frankfurt 1986). Eserin J. Sauvaget tarafından yapılmış, birinci bölümünün açıklamalı bir Fransızca tercümesinin de yer aldığı bir neşri daha bulunmaktadır (Paris 1948).

BİBLİYOGRAFYA :

Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1367/1948 — Beyrut 1384-85/1964-65, I, 145; Yâküt, *Mu'cemül-büldân*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî), III, 294; Serkis, *Mu'cem*, I, 1042; G. Sarton, *Introduction*, London 1962, I, 571-572, 621; Andre Miquel, *Le Géographie du monde musulmane*, Paris 1973, II, 112-126; J. Fillozat—Jean Sauvaget, "Ahbâr aş-Sîn wa'l-Hind", *JA*, CCXXXVII (1949), s. 370-371; Ch. Pellat, "Akhbâr al-Şin wa'l-Hind", *El² Suppl.* (Fr.), I, 56-57.

OSMAN CILCI

el-AHBÂRÜ't-TIVÂL

(الأخبار الطوال)

Ebü Hanîfe ed-Dineverî'nin (ö. 282/895) tarihî olayları, daha çok İran'ı ilgilendiren yönleriyle naklettiği eseri.

Eser, olayları ele alış tarzı bakımından üç bölüme ayrılabilir. Birinci bölüm Hz. Âdem'den başlayarak ondan sonra gelen peygamberleri, bedevî Araplar'ın tarihini, Âd ve Semûd gibi kavimleri, Habeş, Fars ve Yemen meliklerini, Hz. Dâvûd, Belkıs, Hz. Süleyman ve İsrailoğulları'nın tarihini ihtiva eder. Olayları tarihî sıraya bakmaksızın genel hatlarıyla ele alan Dineverî'nin asıl gayesi, Acemler'in tarihyle onlara komşu kavimler arasında münasebet kurmaktır. Bir Fars (İran) tarihi olan ikinci bölümde İskender'in doğu ve batıdaki fetihleri, İran meliklerinin tarihi, ülkenin sosyal, siyasî, iktisadî ve dinî hayatı, Sâsânîler ve onların Bizans ve Güney Arabistan'la münasebetleri, Lahmîler ve Mazdek hareketi hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Bu bölüm, Taberî'nin *Târih*'indeki benzer bilgileri bir zeyil şeklinde tamamlaması açısından son derece önemlidir. Üçüncü bölümde ise İran'ı ilgilendirdiği ölçüde İslâm tarihine temas edilmektedir. Meselâ eserde Hz.